T — 1981
: 2 — 50 LİRA

TARİH

E EDEBİYAT MECMUASI

Millî Şairimiz

Mehmet Akif Ersoy

«Şem'i Molla Mektebi Sokakta»

H. Şinâsi ÇORUH

1968'de Yahya Kemal Enstitüsü'nün 10. ve İstanbul Fetih Cemiyeti'nin 59. kitabı olarak çıkarılan Yahya Kemal'e ait «Siyasî Hikâyeler» adlı eserin onbeş sayfalık bölümünü oluşturan ŞEM'İ MOLLA, Keçecizâde İzzet Molla'nın Sivas'da kadılıkla sürgün yaşadığı (1827-1829) yıllarında oradaki dostlarına bir sabah kahvesinde naklettiği hikâyedir. Gerçekten bu hikâyenin kahramanı olan Şem'i Molla, Yahya Kemal'in kaleminden okunmaya değer. Ben burada, bu bilgiyi, sırf «Cerrahpaşa Tarihi» içinde yer aldığı için naklettim. Ki bugün Haseki Hastahanesi önünden geçen «Adnan Adıvar Caddesi»ne «Cerrahpaşa caddesi üzerine açılan sokak» karşı olan sokak: «ŞEM'İ MOLLA MEKTEBİ SOKAĞI» adını taşır. Ve yine aynı sırada Aksaray'a inen Cerrahpaşa caddesinin üzerinde bulunan çıkmaz sokağın adı da: »ŞEM'İ MOLLA MEKTEBİ ÇIKMAZ SOKAĞI'dır.Bu iki sokak arasındaki bölümde son yıllarda (1971'de) tamir görerek tekrar hizmete açılan camiin adı da: «ŞEM'İ MOLLA CAMİİ»dir. Fakat devrin zenginlerinden olan Şem'i Molla'nın mezarı kendi adını taşıyan sokağın girişinde (Cerrahpaşa caddesinin üzerine doğru) bulunan mezarlıktadır. Burası küçük bir alanı kaplar sokağın başında. 1945 yılında çimento sıvalı bir duvarla çevrilmiştir. Öndeki mezar Şem'i Molla'ya aittir. Yanda bir kapı vardır. Bu kapıdan girilir. İşte asıl «MEKTEBİ» adı ile anılması, buradaki bir sofa ve iki odadan ibaret olan ahşap yapı sebebiyledir. Şem'i Molla'nın yaptırmış olduğu «mektep» budur. Mahalle mektebi.

Cerrahpaşa caddesinden sokağa girerken (1957 yılına kadar) sağda bu ahşap mektep ile ta aşağıya doğru uzanan bir bahçe duvarı ve sokağın öteki başında (Külhan sokağına giren yerde) iki ahşap ev vardı. Sokağın esas ağırlığını soldaki evler taşıyordu. 1, 3, 5, 7 ve 9 No.lu evler. Bunlardan 7 ve 9 numara almış bulunan haneler ayrı görülmesine rağmen bir çatı halinde idi. Ki, bu üç katlı bina Mehmet Veysî Konuralp

(Atatürk'le 1912'de Tobruk Savaşında bulunmuş)'e aitti. Sokak, bu binanın (ahşap) bahçe duvarı ile son buluyordu. 3 No. ile 7 No. arasında ve biraz içerlek kalan dört katlı evin sahibi, Bâb-ıâlî mümeyyizlerinden Sıtkı bey'di. Sıtkı bey, Millî Şairimiz Mehmet Âkif Ersoy'un yakın dostlarındandı.

☆

31 Temmuz 1955 tarihinde Şem'i Molla Mektebi sokaktaki (Fatih kazası, Kürkçübaşı mahallesine bağlı) 5 numaralı evi ziyaretim, doğrudan doğruya Millî Şairimiz Mehmet Âkif Ersoy'la ilgili idi. Çünkü, bu tarihten bir kaç gün önce, Aksaray'da Türk Ocağı binasında tanınmış gazeteci ve roman yazarı Peyami Safa (1899 - 1961)'nın «TABİAT KARŞISINDA İNSAN» konusundaki konferansı sırasında yanımdaki koltukta oturan zâtın bana dönüp: «— Bilir misiniz, Peyami Safa Bey'de Fatih'te doğmuştur. İsterdim ki, konferans bu muhitle ilgili olsun. Zamanla her şey unutuluyor. Oysa, Peyami Safa Bey bunu çok güzel dile getirebilir. Rahmetli Mehmet Âkif'in, Süleyman Şahabeddin'in, Müzeci Hamdi Bey'in... Şimdi hemen aklıma gelmiyor. Ne hâtıralar var anlatılacak...»

«— Affedersiniz..» dedim, yavaşça: «— Demin Mehmet Âkif Bey dediniz.. Acaba nasıl bir hâtıra olabilir?.. Arkadaşlık gibi filân mı?..

«— O da olur.. Çünkü, Peyami Safa Bey çok bilgili ve zeki bir adamdır. Hafızası güçlüdür. Öyle herşeyi kolay kolay unutmaz. Mehmet Âkif Bey'in hâlâ açıklanmamış nice hâtıraları var. Ben bir tanıdığımdan duymuştum. Cerrahpaşa'da.. Galiba, eski Mahmudiye Mektebi vardı.. Şimdi adını, 45 nci ilkokul koymuşlar.. Yukarı çıkarken orada Şem'i

Milli Şair Mehmet Akif Ersoy

Molla sokağı olacak. Yani, o mektebi geçtikten sonra...» dedi. Ve şöyle tamamladı sözlerini:

«— Görüyorumki, sizi pek etkiledi. Bir sorun oralarda. Bilen vardır herhalde?..»

«— Muhitin yabancısı sayılmam. Fakat, Şem'i Molla Mektebi sokak'ta böyle bir ev olacağı ... Mehmet Âkif'le ilgili.. Hiç duymamıştım da...»

«— Siz araştırınız.. Bir bilen vardır.. Böyle şeyler, sora sora öğrenilir..»

«— Çok teşekkür ederim. Sağolunuz. Acaba adınızı öğrenebilir miyim? Emekli öğretmen misiniz?..»

Eliyle kucağında tuttuğu lâcivert beresiyle oynuyordu:

«— Adım önemli değil. Ama mademki soruyorsunuz, kısaca; Hâki adım. Öyle zannederler çoğu, hemen öğretmen misin? diye sorarlar.. Yok canım.. Adım kâfi değil mi?» dedi!

«— Ama, efendim..»

«— Ne olacak?.. Tiyatro gibidir hayat.. O sizin sorduğunuz — emekli öğretmen misin? — roldür. Rolü mü soruyorsunuz. Ne olacak? Aksa-

ray pazarında maydanoz da satabilirim.. Filân yerde kapıcı da olabilirim.. Bir başka yerde bilmem ne de olabilirim.. Bunlar hayatın cilveleridir. Hepimiz bu büyük tiyatroda bir rol almışız.. Ben size soruyor muyum nesiniz diye.. İşiniz şu anda önemli değil. Şu anda burada bulunup, bu konferansı dinlemek önemli.»

Bu yanımda oturan zâtı ilk kez görüyodrum. Sonra o'na şöyle dediğimi hatırlıyorum:

«— Kusura bakmayınız efendim. Sizi bilmeden gücendirmiş olmayayım.. Bağışlayınız..»

Kendine özel o sevimli yüzü ile pırıl pırıl yüzüme baktı:

«— Bakınız.. Sizi beğendim. Ve sizin henüz tiyatro ile ilginiz olmadığını da anladım.»

«— Nereden?..»

«— Anladım işte» dedi, kelimenin üstüne basa basa.. Ve: «— Fakat, hiç kimseye hemen ne iş yaptığını sormayın. Neden biliyor musunuz? Ha.. Bakın.. Konuşma insanı ele verir. Konuşurken onun ne işle meşgul olduğunu anlamak mümkündür..» diye devam etti.

☆

O günden sonra o'nu bir kez daha gördüm, aynı binada. Ama, bu zâtın kim olduğunu konferansın bitiminde, Aksaray Türk Ocağından ayrılırken öğrenmiştim. Bu zat, adını sık sık duyduğunu, fakat o zamana kadar hiç görmediğim ünlü tiyatro sanatçısı Behzat Butak (1889 - 1963)'tı. Peki ama bana niçin kısaca «Hâki» adını demişti? Kimse, Hâki beyi tanımıyordu. Ben uzaktan o'nu elimle işaret ederek: «— Bu bey kim?» diye sorduğumda aldığım cevap: «— O bey, Behzat Butak'tır» olmuştu.

Önceleri soyadı yerine geçen baba

Şehir Tiyatrosu aktörlerinden
Behzat Butak

Hayat Tarih, Şubat 1984

adından geliyordu. «Hâki» adı. Bana doğru söylemişti. Ve benim medenî ölçüde tiyatro ile ilgimi öğrenmek istemişti. 5-2

Yıllar geçti aradan, hâlâ o'nun bana verdiği bu öğüdü tutar ve kendisini rahmetle anarım.

☆

Şem'i Molla Mektebi sokağı'nın da dahil olduğu «Kürkçübaşı» muhtarına gittim. O zamanki muhtarı, İzmirli Mahmut Aydın bey bana şöyle dedi: «— Vallahi böyle bir şeyi bilmiyorum. Ben burada sekiz yıllık muhtarım. Şem'i Molla Mektebi sokağında çok eski ailelerden 5 numarada Müsebbih hanımefendiler var. Belki, o bilir...»

İşte, 31 Temmuz 1955 tarihinde,

Bâb-ı âli mümeyyizlerinden rahmetli Sıtkı Bey'in Şem'i Molla Mektebi Sokak'taki dört katlı evi. Bu fotoğraf Mayıs 1966'da çekilmiştir. Sokak dar olduğu için, cepheden ilk iki katı çıkmamış, ilk kat taştandı. Mutfak ve çamaşır yıkama bölümü, sarnıç ilk katta bulunuyordu. İkinci, üçüncü ve dördüncü katlarda hep biribirinin aynı (oda ve sofa adedi bakımından) idi. Ve arka bölümde bahçe bulunuyordu. Ev, sokak tarafında öteki evlere göre biraz içerlekti. Fotoğrafın çekildiği tarihten kısa bir süre sonra yıkılmış ve yerine apartıman yapılmıştır.

Şem'i Molla Mektebi sokakta bulunan 5 numaralı ve dört katlı evin kapısını bu bilgiler ve yine ne yalan söyleyeyim, kendimce bazı hâtıraların dile getirilmesinin sabırsızlığı heyecanı ile çaldım. Kapı eski tokmaklı ve üzerinde iri anahtar deliği bulunan bir kapı. Yukardan iple çekilen kapıdan girdiğimde, maltataşlı bir ev altı ve sonra yukarı çıkan iki merdivenle karşılaştım. Ayrıca, bahçeye açılan bir kapının kırmızılı, mavili camlarla süslenmiş üst bölümlerinden ışık geliyordu. Yürüdüm.. Malta taşı döşeli yerden geçtim. Bir ses.. Bir yaşlı hanım sesi:

«— Kim o?.. Kimi aradınız?..»

Merdivenlerin üst başında..

☆

O gün bana, o çay ikram edilen odada, dile gelen hâtıralar, neredeyse yarım yüzyıllıktı. Güzel bir rastlantı, Sıtkı beyin öteki kızı da orada. Ablasını ziyarete gelmiş. Aralarında pek o kadar yaş farkı görememiştim ama, Müsebbih Hanımefendinin saçları o'nun abla olduğunu belli ediyordu. Fevkalâde ölçülü ve terbiyeli bu iki kızkardeşten küçüğü Müdessir Kadıoğlu (Yargıç Kemal Kadıoğlu'nun eşi), büyüğü Müsebbih Bilsel (Ağırceza Reisi Osman Nuri Bilsel'in eşi) sıra ile anlattılar. Fakat, Müdessir hanımefendi:

«— Ablam daha iyi hatırlayacaktır» diye, söze başlayıp, konu çevresindeki hâtıraları Müsebbih Hanımefendi'nin dile getirmesini sağlamaya çalıştı.

«— Evet efendim. Şimdi bu oturduğumuz odada Mehmet Âkif Beyefendi babamla birçok akşam üzerleri çay içerlerdi. Bir ara sık sık geliyordu. Babam henüz Bab-ıâlî'de mümeyyizdi. O'nun başka dostları da gelirdi. Bilhassa, çay tiryakisi olanlar.. Mehmet Âkif Beyefendi bu tiryakilerin başında gelirdi.»

Açık kapıdan dışardaki salonun sokak tarafındaki pencerelerinden birinin önünde piyano vardı. Sordum:

«— Piyano'yu siz mi çalarsınız?»

Kendine özel bir tebessümle, eski âşinalığın verdiği bir yakınlıkla, uzaktan piyanoya bakarak: «— Çalardım.. Dedi ve sonra kız kardeşine dönerek: «— Biliyor musun Müdessir, o orada durdukça, Sabri geliyor gözümün önüne.. Geçen ay geleceğini yazmıştı.»

Avukat Günay Kadıoğlu bey'in annesi, Müdessir Kadıoğlu ve Müsebbih Bilsel (ortada) Hanımefendi kardeşler. Bu fotoğraf, 31 Temmuz 1955 tarihinde İstanbul, Aksaray, Şem'i Molla Mektebi Sokak 5 No. lu evin dördüncü (üst) katında Millî Şairimiz Mehmet Âkif Ersoy (1873-26 Kasım 1936 İst.)'un akşam üstleri gelip (Marmara Denizine bakan) çay içtiği odada çekilmiştir.

«— Abla.. Vallahi orayı kapı komşu sanıyorsun.. Nasıl gelsin hemen? Belki, bulunduğu hastahaneden ayrılması imkânı yoktur şu günlerde.. Sonra, orası Amerika.. O akıllı çocuktur.. Yazmıyor muydu burada doktorluk pek zor diye?..»

«— Evet.. Ama, bir gelse idi..»

☆

Aksaray'da, Türk Ocağı binası konferans salonunda duyduklarımı ve sonra muhtara gittiğimi bir bir anlattım. İlgiyle dinlediler. Şimdi Mehmet Âkif Beye ait hâtıraları daha canlı naklediyordu Müsebbih Bilsel Hanımefendi:

«— Birinci Dünya Savaşı olmamıştı. Henüz yeni yetişiyordum. Mehmet Âkif Beyefendi ta.. O zamandan beri bize gelirdi. Annem bazan kapıdan :Hoşgeldiniz, der, o da (oturmuşsa) kalkar, hürmetler ederim cümlesi ile karşılık verirdi. Evde hazırlanan üstü reçelli kurabiye, poğaça, üzümlü kekle çayı tepsi içinde çoğu zaman ben getirirdim. Babam rahmetli odanın kapısını açar, kapardı. Bu çayları getirin demekti. Nerede, ev içinde filânı yapınız, falânı getiriniz, hazırlayınız, nerede kaldı? gibi sözlerden hoşlanmazdı babam. Bazan da piyano dersi aldığım saatlere filân rastlarsa bu misafirlikler, kapılar yani oda kapıları kapalı tutulurdu. Ama, mümkün mertebe daha kısa olmasına çalışır, piyano dersini bir başka güne bırakırdık. Cuma günleri ikindi ile akşam arası gelirdi. Sanırım, daha önceden haberi olurdu babamın. 1914 yılında bir ara Tophane-i Âmire veznedarı Mehmet Emin Beyin kerimesi İsmet Hanımla evlendiğini duy-

duk. Sonra bir iki ziyareti daha oldu.. Ha.. Bir de babamın rahatsızlığında gelmişti.. Fakat, yalnız değildi.. Şimdi pek bilemeyeceğim.. Yanında başkaları da vardı..»

«— Birşey sormama izin verir misiniz?..»

«— Tabiî.. Tabiî..»

«— Mehmet Âkif Beyin ziyaretinden sonra rahmetli babanız sizlere bir şeyler anlatır mı idi?..»

«— Önce şunu söyleyeyim.. Mehmet Âkif Beyefendi fevkalâde nâzik ve çok terbiyeli bir zât idi. Kılığı kıyafeti zamana uygundu. Aslında evimiz harem ve selâmlık biçiminde ikiye ayrıldığı halde biz bazan bu kaideyi çiğnerdik. Babam da dindardı ama, bizleri fazla sıkmazdı. İşte onu söylemek istiyorum, birgün piyano sesini duyunca, sormuş. Babam da benim piyano dersi aldığımı söylemiş. Beğendiğini ve hanımların böyle yüksek marifetleri olması ne kadar güzel diye uzun uzun ifade etmiş. Babam bir ara annem Sünbül Hanıma anlatmış. Annem de bana nakletmişti..»

Müsebbih Hanımefendi bir ara şunları da söyledi: «— Mehmet Âkif Beyefendi o tarihlerde kırk yaşlarında filân vardı sanırım. Bir defasında merdiven başında fesini ben almış elinden, paltosunu çıkarmasını bekliyordum; ; «— Zahmet buyurmayınız efendim. Hava bugün biraz serin. Ben de soğuk aldım galiba.. Kalsın efendim.. Hem... Fazla kalmayacağım. Pederinizi de bekletmeyeyim.» demişti. İşte o zaman sakalında yer yer beyazlıklar görmüştüm. Hatırladığıma göre, daha sonra Millî Mücadeleye katılmak üzere Anadolu'ya geçtiğini duyduk. Bir ara Balıkesir'e gitmiş. Sonra Kastamonu'ya, oradan Ankara'ya.. O sıralar evli olduğu için hanımını da beraber götürmüş. Bilmiyorum.. Ben öyle duydum. İstiklâl Marşını Ankara'da Şeyh Tacettin dergâhının misafir kaldığı odasında yazmış, demişlerdi. Tabiî.. Bu arada ben de evlendim.. Babam, annem fani dünyadan geçip gittiler.. Çoluk çocuğa karıştık. Kızım Emel doğdu.. Sabri.. Ulus.. Derken eşimi de kaybettim. Çocukların tahsili filân.. Ya.. İşte böyle.. Hayat...»

«— Efendim, esas aileniz nereli-dir?»

«— Rûmeli.. Rûmeliliyiz.. Eşim rahmetli İstanbullu idi. Hem epey eskilerinden. Ben bu eve geldiğimizde minnacık çocuktum. O zamanlar bahçemizde çok güzel bir havuz vardı. Dikkat etmişseniz, sokağın öteki tarafında duvar vardır. Orada da bir ev ve bakımlı bir bahçe vardı. İkinci Dünya Savaşında Cerrahpaşa Camine kadar uzanan o koca arsayı satmak zorunda kaldım. Ve bu para ile dört bin lira kadardı hepsi, çocuklarımın tahsilini yaptırdım. Kolay olmadı tabiî.. Sokağın başında bir mezarlık vardır. O Şem'i Molla'ya aittir...»

Müdessir Hanımefendi: «— Ablam dedi, oradaki okula gitti, ben çok ufaktım o zaman...»

★

Bütün bu bilgileri, o gün, Şem'i Molla Mektebi sokak'ta 5 numaralı evin üst katında kendilerinden dinlediğim şekilde not ettim. Şimdi, Ticaret Bakanlığı Müfettişlerinden oğlu Ulus Bilsel Beyin cevabını pek büyük bir nezaketle verdiği mektubundan (17.12.1979) öğrendiğime göre, Müsebbih Bilsel Hanımefendi 20 Mart 1965 tarihinde vefat etmiş. Öldüğünde 67 yaşında idi diyor. Ayrıca, evin yıkılmadan önce çekilen (Mayıs 1966) fotoğrafını da eklemiş mektubuna. Teşekkürü borç bilirim.

TARİH VE EDEBİYAT MECMUASINA
ABONE OLUNUZ

Avrupa'da, hele daha çok Amerika'da mecmualar hep aboneleri sayesinde yaşarlar. Fakat bu âdet bizde henüz yerleşmemiştir. Onun için okuyucularımıza seslenerek diyoruz ki:

Eğer Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nı seviyor, onun yaşamasını ve zamanında elinize geçmesini istiyorsanız, bu mecmuaya abone olunuz.

Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın bugünkü fiyatı ile yıllık abone ücreti 600 liradır. Bu mecmuanın yaşamasına yardım etmelerini istediğimiz muhterem okuyucularımız ricamızı kabul ederlerse, yılda 12 sayılık abone ücreti olarak, bize 500 lira göndereceklerdir. Böylece mecmualarını satışa çıktığı gün temiz bir ambalaj içinde ve biraz ucaza evlerine gelmiş bulacaklardır.

Tarih Mecmuası'na nasıl abone olursunuz?

Tarih ve Edebiyat Mecmuası'na abone olmaya karar verdinizse:

1 — İsminizi ve açık adresinizi daktilo makinesi ile veya büyük harflerle bir kâğıda yazarak, muhitinizdeki AKBANK şubesine müracaat ediniz.

2 — Göndereceğiniz 500 liranın, Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nın şu numaralı sayısından itibaren yıllık abone ücreti olduğunu söyleyiniz ve paranın:

AKBANK
Parmakkapı Şubesi
4385 numaralı hesap
İstanbul

adresine havale edilmesini isteyiniz. Bu muameleden dolayı AKBANK sizden masraf almayacak, buna karşılık mecmuanız her ay temiz bir ambalaj içinde adresinize gönderilecektir. Abone ücretini gönderdikten sonra, bize aşağıda gördüğünüz gibi kısa bir mektup yazmanızı rica ederiz.

Eğer Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nı sevdiklerinize tavsiye ederek abone olmalarını temin ederseniz pek müteşekkir kalırız.

Tarih ve Edebiyat Mecmuası
yazı heyeti adına
ŞEVKET RADO

Tarih ve Edebiyat Mecmuası
Emanetçi Sok. No: 1, Daire 2
Cihangir — İstanbul

Tarih ve Edebiyat Mecmuası'na 1 yıllık abone olmak istiyorum. Abone bedeli olan 500 TL'sını Akbank İstanbul Parmakkabı Şubesi'ndeki 4385 numaralı hesabınıza Akbank'ın ..... şubesinden ..... tarihinde havale ettirdim ..... ayından itibaren, mecmualarımı aşağıdaki adresime gönderiniz.

İsim : .....
Adres : .....